

Dzieci umarłych Elfriede Jelinek
w pułapce marketingu
Poznawcze i pragmatyczne aspekty przekładu
Elfriede Jelinek's *Die Kinder der Toten* (*The Children
of the Dead*) entrapped by book marketing
Cognitive and pragmatic facets of translation

Anna Majkiewicz

<https://orcid.org/0000-0003-3901-2140>

JAN DLUGOSZ UNIVERSITY IN CZESTOCHOWA

a.majkiewicz@ujd.edu.pl

Data zgłoszenia: 14.05.2018 r. | Data akceptacji: 5.07.2018 r.

ABSTRACT | This article attempts to answer the question: why the Polish translation of a novel by Elfriede Jelinek *The Children of the Dead* (*Die Kinder der Toten*) did not stir any debate in the circles of literary criticism in Poland. While analysing the actions carried out as a part of the W.A.B.'s (a Warsaw-based publishing house) strategy to advance the publication process and to popularize Jelinek's oeuvre, we may notice that they actually confirm the publisher's endeavour to balance economic and symbolic capital (Bourdieu). It allows us to reconstruct the "marketing" aims of the translation in question. Yet both the cognitive and pragmatic facet of the Austrian Nobel Laureate's Polish translation remain to be reconstructed by the readers.

KEYWORDS | Elfriede Jelinek, *The Children of the Dead* (*Die Kinder der Toten*), pragmatic aims of translation, cognitive aims of translation, economic capital, symbolic capital, Pierre Bourdieu

W 2009 roku ukazała się powieść Elfriede Jelinek *Dzieci umarłych* (*Die Kinder der Toten*, 1995)¹ w przekładzie Agnieszki Kowaluk. Była to siódma i ostatnia powieść w języku polskim opublikowana nakładem warszawskiej oficyny W.A.B., która wykupiła prawa tłumaczeniowe do większości utworów prozatorskich po uhonorowaniu pisarki najwyższym wyróżnieniem w dziedzinie literatury. Serię „(po)noblowską” rozpoczęły trzy dzieła: *Pianistka* (*Die Klavierspielerin*, 1985) — poprawione wydanie z 1997 roku w tłumaczeniu Ryszarda Turczyna i wydane w 2004 roku — a także opublikowane kilka miesięcy później *Amatorki* (*Die Liebhaberinnen*, 1975) i *Wykluczeni* (*Die Ausgesperrten*, 1980) — obie powieści w przekładzie Anny Majkiewicz i Joanny Ziemskiej. Dwa lata później polski czytelnik otrzymał tłumaczenia kolejnych dwóch tekstów prozą — *Pożądanie* (*Lust*, 1989) przełożone przez Elżbietę Kalinowską oraz *Żądza* (*Gier*, 2000) w przekładzie Agnieszki Kowaluk. W roku 2009 serię dzieł Jelinek prezentowanych przez W.A.B. kończy polska wersja debiutu prozatorskiego autorki *jesteśmy przynętą kochanie!* (*wir sind lockvögel, baby!*, 1971) w przekładzie Anny Majkiewicz i Joanny Ziemskiej oraz najważniejsza — uznawana za *opus magnum* przez samą pisarkę i ostatnia wydrukowana tradycyjnie² — powieść *Dzieci umarłych*.

- 1 Przekład polski jest piątym tłumaczeniem tej powieści, do tej pory w całości przełożona została ona jedynie na język francuski, rosyjski, japoński, holenderski. Przekład francuski: 2007: *Enfants des morts*. O. Le Lay, trad. Paris Seuil; japoński: 2010: *Shisha no Kodomotachi*. K. Nakagome, K. Okamoto, T. Sunaga, tłum. Tokio, Choeisha; holenderski: 1998: *De kinderen van de doden*. R. van Hengel, vert. Amsterdam, Querido; rosyjski: 2006: *Deti mervyh*. T. Nabatnikova, perev. St. Petersburg, Amfora. Natomiast fragmenty powieści zostały przedrukowane w następujących językach: w języku angielskim (brytyjskim): 2002: *No Man is (an Island of the Blessed)*. M. Chalmers, trans. W. B. Chalmers, ed.: *Beneath Black Stars. Contemporary Austrian Fiction*. London, Serpent's Tail, s. 221—234; angielskim (amerykańskim): 1998: *Children of the Dead*. L.E. Stoehr, trans. „Dimension 2”, vol. 5, nr 3 (Austin, Texas), s. 438—453; portugalski: 2000: *Os Filhos dos Mortos*. L. Scheidl, trad. W. L. Scheidl, edit.: *Novíssimas histórias com tempo e lugar: prosas de autores austríacos (1970—2000)*. Coimbra, Minerva, s. 173—178; serbski: 2004: *Deca mrtvih*. O. Elermajer-Životic, prevod. „Književni list”, nr 26—27, s. 5; ukraiński: 2005: *Diti pomerlih*. V. Kanánc, per. W. *Antologija avstrijs'koj literatury XX st.* L'viv, Litopys, s. 146—152. Jest to stan na grudzień 2012 roku. Zob. *Die weltweiten Übersetzungen von Elfriede Jelineks Werken. Samt Aufführungsdokumentation*. Dostępne w Internecie: http://www.elfriede-jelinek-forschungszentrum.com/fileadmin/user_upload/proj_ej/z/PDF-Downloads/Werke_HP_12.12.pdf [dostęp: 2.03.2014]. W roku 2019 ma ukazać się przekład amerykański przygotowywany od kilku lat przez Gittę Honegger. Informacja przekazana w prywatnej rozmowie autorki artykułu z Pia Janke (Wiedeń, 21 marca 2018 roku).
- 2 W 2008 roku Jelinek opublikowała na swej stronie internetowej powieść internetową (*Internetroman*) zatytułowaną *Neid*. Dostępne w Internecie: <http://www.elfriedejelinek.com/>. W 2011 roku Bayerischer Rundfunk udostępnił powieść w formie słuchowiska składającego się z 10 części w wykonaniu Sophie Rois, za kompozycję odpowiedzialna była Frode Haltli i Maja Ratkje, za reżyserię i opracowanie — Karl Bruckmaier. Słu-

Pięcioletnie przedsięwzięcie wydawnicze warszawskiej oficyny chętnie publikującej dzieła autorów bestsellerowych i konsekrowanych — w ofercie W.A.B. jest wielu nagradzanych i uznawanych autorów zagranicznych (np. Michel Houellebecq, Henning Mankell, Aleksandra Marinina, w tym laureaci Nagrody Nobla: obok Elfriede Jelinek — Imre Kertész), a także polskich (np. Andrzej Stasiuk, Olga Tokarczuk, Katarzyna Grochola)³ — powinno przełożyć się na zwiększenie popularności pisarki i jej dzieł. Tym bardziej że w polskim obiegu krytycznoliterackim pokutuje przeświadczenie, że pisarz staje się ważny i trafia w obieg czytelniczy, gdy publikuje w W.A.B., a recenzja jego dzieła pojawi się w „Gazecie Wyborczej”⁴. „Gazeta Wyborcza” rzeczywiście regularnie omawiała kolejne powieści noblistki i spośród prasy wysokonakładowej była jedynym dziennikiem, który poświęcił jej kilka obszernych artykułów, felietonów, esejów⁵. Z przeprowadzonej na podstawie danych zaczerpniętych z Bibliografii Zawartości Czasopism Biblioteki Narodowej analizy liczby wypowiedzi krytycznych ukazujących się w prasie codziennej, czasopismach specjalistycznych oraz w obiegu akademickim w latach 2005—2012 wynika, że w tym okresie opublikowano czterdzieści artykułów (dodatkowo osiemnaście na temat teatru) w czasopismach oraz dwadzieścia w gazetach i tygodnikach, co łącznie daje liczbę stu pięciu wypowiedzi krytycznych oraz artykułów naukowych⁶. Biorąc

chowisko dostępne jest również online: <https://www.br.de/radio/bayern2/sendungen/hoerspiel-und-medienkunst/hoerspiel-jelinek-neid-100.html> [dostęp: 20.04.2008].

- 3 Dane zaczerpnięte z Portalu Rynek-Książki.pl (www.rynek-ksiazki.pl) — pierwszego polskiego płatnego serwisu informacji o najważniejszych podmiotach z branży wydawniczo-księgarskiej, którego właścicielem jest Biblioteka Analiz, firma wydawnicza specjalizująca się w badaniach rynku wydawniczo-księgarskiego. Por. <http://rynek-ksiazki.pl/aktualnosci/wydawnictwo-w-a-b-sp-z-o-o-4/> [dostęp: 20.04.2018].
- 4 M. Urbanowski, 2007: *Centrala? Krytyka literacka w „Gazecie”*. W: D. Kocicka, T. Cieślak-Sokołowski, red.: *Dyskursy krytyczne u progu XXI wieku. Między rynkiem a uniwersytetem*. Kraków, Universitas, s. 266. Pisząc o roli „Gazety Wyborczej” w III RP, Urbanowski podkreśla, że pismo to pełniło po 1989 roku w życiu literackim rolę wyjątkową i niezwykle ważną, która pozwoliła mu skutecznie nie tylko formować gusta literackie swych czytelników, ale też decydować o kształcie literatury polskiej. Nie bez znaczenia jest również nakład dziennika, prestiż oraz jego znaczenie pozaliterackie (polityczne, ekonomiczne), a także sytuacja braku konkurenta do roku 2005. Fakt napisania o kimś w „Gazecie Wyborczej” stanowi zatem wyróżnienie, zwłaszcza że krytyka rozpięta jest między informacją a afirmacją. Por. ibidem, s. 265—267, 271—272, 276.
- 5 Szczegółowe informacje na ten temat znajdują się w następującym rozdziale monografii zbiorowej. Por. A. Majkiewicz, 2014: *Krytyczna recepcja prozy Elfriede Jelinek w Polsce*. W: M. Szczepaniak, red.: *Jelinek po polsku. Tłumaczenia i inscenizacje*. Bydgoszcz, Wydawnictwo UKW, s. 11—45.
- 6 Do roku 2004 ukazało się osiem (i pięć na temat sztuk teatralnych) artykułów w czasopismach, a w tygodniach i gazetach polskich — cztery. Por. ibidem, s. 15.

pod uwagę liczbę omówień kolejno ukazujących się w języku polskim utworów Jelinek, nie trudno zauważyć słabnące zainteresowanie prozą austriackiej noblistki. Kolejne powieści są coraz rzadziej recenzowane, a ostatnia wydana w serii W.A.B. powieść w języku polskim *Dzieci umarłych* pozostała niemal niezauważona i właściwie nie weszła w obieg krytycznoliteracki, skoro nie została nawet zrecenzowana przez „Nowe Książki” — programowo zajmujące się nowościami wydawniczymi. Jedynie w internetowej wersji „Polityki” odnajdujemy „obowiązkowe” omówienie powieści autorstwa Justyny Sobolewskiej⁷.

Jeśli nieobecność *Dzieci umarłych* w obiegu krytycznoliterackim wynika z twardej reguły regulacji życia literackiego według zasady aktualności, co oznacza, że przyznanie Nagrody Nobla zwiększa popularność danego pisarza jedynie na przestrzeni kilku miesięcy, tj. niemal do momentu obwieszczenia następnego noblisty, wówczas nieuzasadniona wydaje się decyzja warszawskiej oficyny o podjęciu trudu wydania siedmiu powieści Jelinek w ciągu pięciu lat.

Inną strategię przyjęło chińskie wydawnictwo Shanghai Translation Publishing House, które podzieliło trud procesu wydawniczego na współpracujące oficyny, by jeszcze przed ogłoszeniem następnego laureata Nagrody Nobla udostępnić chińskiemu czytelnikowi osiem powieści austriackiej pisarki i dwanaście tekstów dramatycznych. W ten sposób w 2005 roku ukazały się powieści *Die Liehaberinnen* (wznowienie 2008), *Die Klavierspielerin* (7 nakładów, sprzedanych 110 tys. egzemplarzy)⁸, *Die Ausgesperrten, wir sind lockvögel baby!*, *Gier, Lust, Michael. Ein Jugendbuch für die Infantilgesellschaft, Oh Wildnis, oh Schutz vor ihr*.

Jeśli uwzględnić pozycję wydawnictwa W.A.B. w polu literackim i balansowanie między kapitałem ekonomicznym a symbolicznym (podobnie jak dominujące na polskim rynku wydawnictwa Znak i Wydawnictwo Literackie⁹), wów-

7 J. Sobolewska, 2009: *Trupy pod dywanem*. Dostępne w Internecie: <http://www.polityka.pl/kultura/ksiazki/recenzjeksiazek/1501427,1,recenzja-ksiazki-elfriede-jelinek-dzieci-umarlych.read> [dostęp: 10.04.2013].

8 Dane zaczerpnięte z manuskryptu pracy magisterskiej Arnhilt Johanna Höfle. Por. A.J. Höfle, 2010: *Jelinek in China. Zur Rezeption und Übersetzung österreichischer Gegenwartsliteratur in der Volksrepublik China am Beispiel ausgewählter Werke Elfriede Jelineks*. Wien. Dostępne w Internecie: http://othes.univie.ac.at/9070/1/2010-03-15_0304640.pdf [dostęp: 10.04.2018].

9 Taką charakterystykę wydawnictwa W.A.B. odnajdziemy w raporcie *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu*, którego autorzy analizie poddali dwadzieścia trzy podmioty wydawnicze jako najważniejsze w polu literackim w Polsce. Kapitał symboliczny wyznaczono w odniesieniu do licznych nagród (i nominacji), które otrzymali autorzy publikowani przez dany podmiot. Podobną wartość symboliczną ma liczba wydawanych noblistów oraz innych pisarzy konsekrowanych, wpisanych w kanon polskiej i światowej literatury i/lub wymienianych we współczesnych opracowaniach literackich. Por. G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok,

czas decyzja o przekładach siedmiu powieści noblistki musiała zostać podjęta według logiki dóbr symbolicznych. Oznacza to, że ceniona nagroda dla pisarza nie ma służyć wzrostowi sprzedaży jego książek (kapitał czysto ekonomiczny), lecz zwiększeniu prestiżu oficyny w polu literackim jako instytucji autonomicznej („antyrynkowej”), a tym samym pomnożeniu kapitału symbolicznego, na który składa się „uznanie innych uczestników gry (pisarzy czy też krytyków)”¹⁰, i wynikające z niego niehołdowanie popularnemu „płaskiemu” gustowi. Jednocześnie należy podkreślić, że wraz z kolejnymi stopniami konsekracji wzrasta kapitał ekonomiczny¹¹ (natychmiastowy zysk materialny) wydawnictw oraz zasięg ich dystrybucji, o ile „działanie etosowe”¹² poddane zostanie krótkiemu cyklowi produkcyjnemu. W przypadku noblisty oznacza to czas do ogłoszenia kolejnego laureata nagrody przez Akademię Szwedzką. To wyjaśnia decyzję chińskiego wydawcy dotyczącą rozłożenia procesu wydawniczego na kilka oficyn¹³. Warszawska oficyna W.A.B., stawiając na działanie etosowe poprzez akumulację kapitału symbolicznego, wydaje się publikować literaturę „prestiżową” nie ze względu na sukces komercyjny, lecz na „wypracowany” tą drogą wizerunek wydawnictwa. Długofalowa polityka wizerunkowa oficyny prowadząca do rozpoznawalności w środowisku literackim i zbudowania prestiżu (mierzonego kryteriami autonomicznego pola¹⁴) została uzupełniona przez działania zmierzające do zwiększenia medialnego zasięgu dyskusji o książkach. Świadczy o tym wybór wpływowych patronów medialnych, których miała każda powieść Jelinek wydawana przez W.A.B.¹⁵. W ten sposób spełniony został jeden z trzech

2014: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre’a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków, korporacja ha!art, s. 96, 102–103.

10 Ibidem, s. 93.

11 Ibidem, s. 107.

12 Etos rozumiem tutaj za autorami raportu jako „publikowanie literatury niekomercyjnej, dla stosunkowo wąskiej publiczności, niezależnie od rynku, a więc po stronie kapitału symbolicznego”. Ibidem, s. 96, 118.

13 Przywołanie oficyny chińskiej wynika z faktu, że stanowi ona jedyny przykład wydawnictwa łączącego działania ekonomiczne z etosowymi. W żadnym kraju nie ukazało się tak wiele przekładów utworów Jelinek w ciągu roku od nominacji autorki przez Akademię Szwedzką.

14 Pole autonomiczne to, zgodnie z myślą Pierre’a Bourdieu, obszar eksperymentalny, „sztuki dla sztuki”, sztuki czystej, poszukującej. W tym polu sytuują się zmagania między nową awangardą, jeszcze nieuznaną, a awangardą już konsekrowaną. Por. P. Bourdieu, 2001: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. A. Zawadzki, tłum. Kraków, Universitas, s. 189. Por. też G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok, 2014: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii...*, s. 92–93.

15 Patronat medialny kolejnych powieści objęli: *Pianistka* — Dzień dobry, RMF Classic, Onet.pl, Merlin.pl; *Amatorki* — Dzień dobry, Gazeta Studencka, RMF Classic, Onet.pl, Merlin.pl, Polska Kultura Niezależna Independent; *Wykluczeni* — Dzień dobry, Gazeta Studencka, RMF Classic, Onet.pl, Merlin.pl, Polska Kultura Niezależna Independent;

warunków decydujących o komercyjnym powodzeniu książki. O wyrazisty wizerunek pisarki utrwalony w szerokiej świadomości przez media elektroniczne i prasę wysokonakładową — to warunek drugi — zadbało wielu krytyków w obiegu dziennikarskim oraz autorzy felietonów poświęconych samej autorce¹⁶. Warunek trzeci — skuteczna kampania reklamowa¹⁷ — nie będzie tu oceniany ze względu na niedostateczną ilość danych oraz konieczność prowadzenia odrębnych badań. Podejmowane działania na rzecz procesu wydawniczego i popularyzacji twórczości Jelinek potwierdzają balansowanie warszawskiego wydawnictwa między kapitałem ekonomicznym a symbolicznym.

Zmienność celów nie przyczyniła się do tego, że Jelinek stała się ważną pisarką w Polsce; wręcz przeciwnie — pozostała pisarką „niszową”, znaną (zrozumiałą) przez wąskie grono specjalistów (germanistów), a kolejne jej powieści wzbudzały coraz mniejsze zainteresowanie w obiegu krytycznoliterackim. Choć ostatnia powieść *Dzieci umarłych* miała najwięcej patronów medialnych, ukazało się na jej temat najmniej omówień krytycznych. W sieci spotykamy wprawdzie tzw. recenzje „handlowe” będące częścią reklamowych akcji wydawcy, niestety w większości nie różnią się one od siebie¹⁸. Powielają informacje umieszczone na skrzydełkach okładki powieści, dzięki którym czytelnik — decyzją redaktorów prowadzących — otrzymuje kilka wskazówek przygotowujących go do lektury nefeministycznej powieści pisarki. I tak zarówno recenzje „handlowe”, jak i streszczenie na okładce słusznie sytuują *Dzieci umarłych* w przestrzeni literatury podejmującej problematykę *collective memory*¹⁹. Zaakcentowane austriackie

Pożądanie — Warsaw Piont, Studencka, Polska Kultura Niezależna Independent, WellnessLife.pl, we-dwoje.pl, wp.pl, RMF Classic; *Żądza* — Eksklusiv, Polska Kultura Niezależna Independent, we-dwoje.pl, WellnessLife.pl, wp.pl, RMF Classic; *Dzieci umarłych* — TVP 1, Dziennik Gazeta Prawna, Charaktery, Interia.pl, korba.pl, Katedra, SalonKultury.pl, TOK.FM, Valkiria.net, Fantasy World.

- 16 Więcej na ten temat por. A. Majkiewicz, 2014: *Krytyczna recepcja prozy Elfriede Jelinek w Polsce*. W: M. Szczepaniak, red.: *Jelinek po polsku. Tłumaczenia i inscenizacje...*, s. 11–45.
- 17 Trzy warunki sukcesu komercyjnego książki formułuje Maciej Urbanowski. Por. M. Urbanowski, 2007: *Centrala? Krytyka literacka w „Gazecie”*. W: D. Kocicka, T. Cieślak-Sokołowski, red.: *Dyskursy krytyczne u progu XXI wieku. Między rynkiem a uniwersytetem*. Kraków, Universitas, s. 264.
- 18 Przykładem są portale: lubimyczytac.pl oraz student.pl.
- 19 Por. „Powieść ukazuje wyparte aspekty austriackiej przeszłości i zadaje pytanie o odpowiedzialność za faszyzm, za udział w ludobójstwie”. E. Jelinek, [online]: *Dzieci umarłych*. [Omówienie]. Dostępne w Internecie: <http://lubimyczytac.pl/ksiazka/53850/dzieci-umarlych> [dostęp: 10.04.2018]; por. Eadem, [online]: *Dzieci umarłych*. [Omówienie]. Dostępne w Internecie: <https://www.biblionetka.pl/art.aspx?id=96067> [dostęp: 10.04.2018]; Eadem, [online]: *Dzieci umarłych*. [Omówienie]. Dostępne w Internecie: <http://kobieta.interia.pl/zycie-i-styl/news-dzieci-umarlych,nId,409299> [dostęp: 10.04.2018]; Eadem, [online]: *Dzieci umarłych*. [Omówienie]. Dostępne

rozliczenia z przeszłością jako główny motyw powieści i nadal aktualny aspekt życia społeczeństwa austriackiego (por. „Austria okazuje się w tej perspektywie wielkim cmentarzem, domem umarłych, krajem, który nigdy nie uporał się z nazistowską przeszłością”²⁰), jak również wyjaśnienie tytułu (por. „w imieniu wszystkich wymordowanych, a także ich dzieci, tytułowych dzieci umarłych, tych, którzy nie mogą już dać świadectwa”²¹) oraz lokalizacja powieści w austriackim polu literackim (por. „Jelinek w mistrzowski sposób porusza temat obecny stale w twórczości innych wybitnych współczesnych austriackich autorów: Martina Pollacka, Roberta Menassego, Roberta Schindla, Josepha Haslingera”²²)²³ — to elementy składające się na niezwykle informatywne streszczenie książki mające służyć celom marketingowym, tj. przyciągnięciu uwagi czytelników. Rzecz w tym, że czytelnik polski (a tym samym i krytyk) nie jest „gotowy” ani na temat Shoah w utworze pisarki, której w Polsce przyklejono feministyczną „łatkę”, ani na „gęstość” samego tekstu. Powieść narzuca inny tryb kontaktu — lekturę intertekstualną, niemal żądając od czytelnika studiowania obszernego tekstu (662 stron) z ołówkiem w ręku, tj. wymuszając na nim rekonstrukcję

w Internecie: <https://www.goodreads.com/book/show/7825184-dzieci-umar-yh> [dostęp: 10.04.2018].

20 Ibidem.

21 Ibidem.

22 Ibidem.

23 Przywołani twórcy austriaccy — żydowskiego pochodzenia (Robert Menasse), należący do drugiego pokolenia ofiar holocaustu (Robert Schindel) lub pokolenia buntowników przeciw hipokryzji zaangażowanych w faszyzm ojców i dziadków (Martin Pollak, Joseph Haslinger) — są znani polskiemu czytelnikowi, gdyż ich dzieła zostały w ostatnich latach przełożone na język polski: R. Menasse: *Seelige Zeiten, brüchige Welt*, 1991 (pol. *Błogosławione czasy, kruchy świat*, 2002, tłum. M. Przybyłowska); Doron Rabinovici: *Suche nach M.*, 1997 (w języku polskim dostępne tylko fragmenty w antologii *Życie w cieniu słów* 2004 ze zbioru krótkich opowiadań *Papirnik*); R. Schindel: *Gebürtig*, 1992 (pol. *Rodowody*, 2006, tłum. J. Buras); J. Haslinger: *Opernball*, 1995 (pol. *Bal w operze*, tłum. M. Misiorny); M. Pollack: *Nach Galizien: von Chassiden, Huzulen, Polen und Ruthenen: eine imaginäre Reise durch die verschwundene Welt Ostgaliziens und der Bukowina*, 1984 (*Po Galicji. O chasydach, Huculach, Polakach i Rusinach. Imaginacyjna podróż po Galicji Wschodniej i Bukowinie, czyli wyprawa w świat, którego nie ma*, 2000, tłum. A. Kopacki); *Der Tote im Bunker. Bericht über meinen Vater*, 2004 (*Śmierć w bunkrze. Opowieść o moim ojcu*, 2006, tłum. A. Kopacki); *Sarmatische Landschaften — Nachrichten aus Litauen, Belarus, der Ukraine, Polen und Deutschland*, 2006 (*Sarmackie krajobrazy. Głosy z Litwy, Ukrainy, Niemiec i Polski*, 2006); *Anklage Vätermord — der Fall Philipp Halsmann*, 2002 (*Ojcobójca — przypadek Filipa Halsmanna*, 2005); *Warum wurden die Stanislaws erschossen?*, 2008 (*Dlaczego rozstrzelali Stanisławów*, 2009, tłum. A. Kopacki); *Cesarz Ameryki. Wielka ucieczka z Galicji*, 2011; *Pogromca wilków* (wspólnie z Christophem Ransmayerem), 2012, tłum. K. Niedenthal; *Skażone krajobrazy*, 2014, tłum. K. Niedenthal; *Topografia pamięci*, 2017, tłum. K. Niedenthal.

wielu intertekstów przywołanych w formie aluzji, odkształconych cytatów, parafraz itp. Realizowana w ten sposób (postmodernistyczna) wielogłosowość i mnogość światów (tekstowych) utrudnia lekturę linearną²⁴. Może dlatego właśnie wydawcy chińscy zrezygnowali z przekładu tej powieści na rzecz kilku sztuk teatralnych²⁵. Również zniesienie podziału na sztukę elitarną i popularną (w tym wypadku dokonujące się przez przywołanie tekstów z kultury wysokiej i niskiej oraz wykorzystanie schematu fabularnego fantastyki grozy), specyficzna konstrukcja tekstu, w którym słowa i ich charakterystyczne wymodelowanie stanowią fundament narracji i zarazem jedyną podstawę konstruowania jakichkolwiek znaczeń, a także wariacyjna organizacja tekstu, cykliczność, powtarzalność, nieodmienność zdarzeń, kreacja świata przybierającego „formę sieci, kłacza lub labiryntu, po którym wędrują powieściowi nomadzi, pozbawieni perspektywy końcowego celu, jak i możliwości ogólniejszej, całościowej orientacji w terenie”²⁶ — to cechy tekstu sytuującego się w estetyce powieści postmodernistycznej narzucającej tryb lektury „pod włos”.

Niezwykle istotne jest także osadzenie kulturowe *Dzieci umarłych*. Powieść ta czytana bez znajomości kontekstu kulturowego (nierozliczone zbrodnie, brak powojennej debaty na temat austriackiej winy, afera Waldheima, sukcesy Haidera, skandal wokół *Heldenplatz*)²⁷ okazuje się zbyt „trudna”, niezrozumiała,

24 Na temat niezrealizowanych w przekładzie nawiązań zaledwie do jednego intertekstu — do Biblii — por. A. Majkiewicz, 2016: *Strategia przekładu nawiązań biblijnych (Die Kinder der Toten / Dzieci umarłych)*. W: Eadem: *W zasadzie jestem nieprzetłumaczalna... Proza Elfriede Jelinek w polskim przekładzie*. Katowice, Śląsk & Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych, s. 94—108.

25 Chińskie wydawnictwo wykupiło wprawdzie licencję tłumaczeniową na tę powieść w październiku 2014 roku od Rowohlt Verlag, lecz do tej pory nie ukazało się jej tłumaczenie. Taką informację podaje autorka pracy *Jelinek in China* na podstawie rozmowy z przedstawicielami niemieckiego wydawnictwa. Por. A.J. Höfle, 2010: *Jelinek in China...*, s. 32.

26 K. Wilkoszewska, 2000: *Wariacje na postmodernizm*. Kraków, Universitas, s. 152.

27 W 2016 roku ukazała się w Polsce książka-hybryda Moniki Muskały: *Między Placem Bohaterów a Rechnitz. Austriackie rozliczenia* (Kraków, korporacja ha!art), w której autorka przystępnie odsłania skrywane „wnętrze” Austriaka rekonstruowane przez austriackich, już kanonicznych, „opluwających” Austrię pisarzy drugiej powojennej generacji. Moim zdaniem, jest to ważna książka, gdyż dzięki przyznaniu autorce Górnośląskiej Narody Literackiej Juliusz (2017) ma szansę wejść w szerszy obieg czytelniczy (niegermanistyczny) niż przykładowo wydana w 2013 roku praca Karola Franczaka *Kalający własne gniazdo. Artyści i obrachunek z przeszłością* (Kraków, Universitas). Ponadto książka-hybryda Muskały realizująca strategię informowania (*Aufklärung*) może wpłynąć na realną obecność niefeministycznej twórczości noblistki w polskim odbiorze czytelniczym, tym bardziej że specjaliści (polscy germaniści) zwykle piszą o problematyce rozliczeniowej w Austrii w języku niemieckim (por. Monika Szczepaniak, Artur Pełka, Joanna Jabłkowska, Joanna Drynda, Sławomir Piontek).

wymagająca objaśnień. A skoro czytelnik nie zawsze rozumie dzieło zgodnie z *intentio operis* (Eco), skłonny jest do uproszczeń, opuszczeń rzeczy trudnych, wówczas rolę komentatora i interpretatora musi przejąć krytyk, który zwróci uwagę na rozmaite strony i szczegóły dzieła, jego artystyczną wartość oraz dostarczy jednej z możliwych interpretacji. Praktyka recenzencka w Polsce jest jednak inna, krytycy stosunkowo rzadko tworzą recenzje mające wypełniać zadania poznawczo-teoretyczne²⁸. Myślę, że jest to również przyczyna braku recenzji poświęconych ostatniej powieści Jelinek.

Dzieci umarłych jako „jedna z najważniejszych powieści niemieckojęzycznych XX wieku („Der Standard”)” — jak czytamy na skrzydełkach okładki — została wyrwana z macierzystego kontekstu. Relokacja (wykorzenie) powoduje ubytek tekstu docelowego (w porównaniu z oryginałem), co przyczynia się do zawieszenia utworu w próżni recepcyjnej — nawet jeśli za punkt wyjścia do rozważań nad zasadnością przekładu przyjmujemy jego poznawcze aspekty: przekład ma odkrywać nieznanne (lub słabo znane) obszary rzeczywistości, przeżywania, doznawania, myślenia i wyobraźni. Ale konieczne jest „zaplecze”. Mimo że powieść ta wpisuje się w szerszy kontekst dyskursu pamięci, dopiero tło historyczno-kulturowe prowadzi na właściwe ścieżki interpretacyjne, tj. do rekonstrukcji *intentio operis*. Istnienie niekompensowalnych w procesie przekładu²⁹ determinantów kontekstowych sprawiających, że *Dzieci umarłych* są nieczytelne w próżni kulturowej, może otworzyć nową przestrzeń, w której przekład będzie pełnić funkcje pragmatyczne, odpowiadając na potrzeby

Por. również J. Ławnikowska-Koper, 2008: *Weibliche Ästhetik im österreichischen Erinnerungsdiskurs. Zur Vergangenheits- und Gegenwartsbewältigung bei Ingeborg Bachmann und Barbara Frischmuth*. In: A. Byczkiewicz, K. Kupczyńska, hrsg.: *Verbalisierung und Visualisierung der Erinnerung. Literatur und Medien in Österreich*. Lodz, Herausgeber Universität Lodz, s. 75—95; Eadem, 2009: *Österreichische Literatur angesichts der historischen Identitätsunsicherheit. Eine Skizze*. „Colloquia Germanica Stetinensia”, nr 16, t. 1, s. 39—59.

28 Por. M. Gołaszewska, 1963: *Filozoficzne podstawy krytyki literackiej*. Warszawa, PWN, s. 144—145.

29 Tłumacz może sięgnąć po narzędzia filologiczne w formie wypowiedzi okołotekstowych, do których należą parateksty, (przypisy), peryteksty (przedmowy, wstępy, prologi, dedykacje, posłowania, listy do czytelnika), a także epiteksty (krytyczne omówienia, wywiady, rozmowy, polemiki, autokomentarze). Por. E. Dąbrowska, 2001: *Sztuka porozumiewania się w literackiej konwersacji intertekstualnej*. W: B. Witosz, red.: *Stylistyka a pragmatyka*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, s. 156. Narzędzia te wypełnią przestrzeń okołotekstową, przybliżą kontekst dzieła, uobecnią również w immanentnej strukturze utworu, ułatwią recepcję Obcości. W ten sposób przekład zachowa ontologiczną otwartość nie tylko na różne praktyki interpretacyjne tekstu literackiego, ale także na inne rodzaje lektury — w tym przede wszystkim na lekturę kulturową, w wyniku której odkryta zostanie złożoność historycznego znaczenia materiałów kulturowych, z których zbudowane jest dane dzieło literackie.

kultury docelowej. Pojawiające się w całej powieści na prawach leitmotywu włosy stanowią metonimię ofiar holocaustu (por. „cały lud Abrahama zrzuca nakrycie z włosów”³⁰) oraz ofiar obozów zagłady Mauthausen i Auschwitz (por. „w imieniu mojego narodu i jego stwardziały na kamień czynów ducha, które rozpięte zostały w kamieniołomie Mauthausen, grzebiąc ludzi [...]”³¹). Właśnie tam „składowane są części włosów, wyrwane z podłoża czaszki, niezbudzone ze swego grobu, lecz przedwcześnie wyskubane z żywej masy kostnej, obcięte, ogolone, coś takiego nie przejmuje aż do kości, a może jednak?”³². Przywołane fakty historyczne nie służą jednak rekonstrukcji przeszłości. Przeszłość historyczna pojawia się tu jedynie w formie kilku symbolicznych rekwizytów jako śladów (nośników) przeszłości, *cues* (wywoływaczy pobudzających pamięć)³³; jest ona elementem aktywnej gry z pamięcią. Przede wszystkim — gry z pamięcią czytelnika. Dla polskiego czytelnika mało atrakcyjny wydaje się temat Zagłady³⁴. Polska kultura przez długie lata była zamknięta na utwory obce dotyczące Holocaustu³⁵. Przywołując dyskusję historyków przeprowadzoną na łamach gdańskiego „Przeglądu Politycznego”³⁶, podczas której prelegenci próbują wyjaśnić przyczyny niezadawalającego stanu badań nad Zagładą, warto przypomnieć słowa Grzegorza Motyki, którego zdaniem „w Polsce pokutuje przekonanie, iż temat Zagłady jest znakomicie opracowany i wszystko o nim wiadomo”³⁷. Jest to wprawdzie głos historyka, ale wydaje się również wyjaśniać niewielkie zainteresowanie w Polsce światową literaturą podejmującą wątek Holocaustu, do której z całą pewnością należy również powieść Jelinek. *Dzieci umarłych* mogą otworzyć nową przestrzeń, przestrzeń, w której rewizji poddane zostanie podejście do literatury nurtu roz-

30 E. Jelinek, 2009: *Dzieci umarłych*. Warszawa, W.A.B., s. 401.

31 Ibidem, s. 559.

32 Ibidem, s. 390.

33 A. Erll, 2009: *Literatura jako medium pamięci zbiorowej*. M. Saryusz-Wolska, tłum. W: M. Saryusz-Wolska, red.: *Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka*. Kraków, Universitas, s. 221.

34 Szczegółowo o tym pisałam, omawiając niewielkie zainteresowanie w Polsce powieścią *Rodowody* Roberta Schindla. Por. A. Majkiewicz, 2016: *Polska recepcja austriackiej literatury Holocaustowej drugiego pokolenia na przykładzie „Rodowodów” Roberta Schindla*. W: M. Wolting, S. Wolting, red.: *Zrozumieć obcość. Recepcja literatury niemieckojęzycznej w Polsce po 1989 roku*. Kraków, Universitas, s. 373—383.

35 Wspomina o tym również Monika Adamczyk-Garbowska. Por. M. Adamczyk-Garbowska, 2011: *Literatura wobec Zagłady: w poszukiwaniu kanonu*. W: T. Majewski, A. Zeidler-Janiszewska, red., M. Wójcik, współpr. red.: *Pamięć Shoah. Kulturowe reprezentacje i praktyki upamiętnienia*. [Wyd. 2]. Łódź, Wydawnictwo Officyna, s. 812 [s. 805—813].

36 Por. „Przegląd Polityczny” 2001, nr 52/53, s. 9—20.

37 Ibidem, s. 17.

liczeniowego. Dla kultury polskiej oznaczać to może kulturową szansę, szansę otwarcia się na praktyki memorialne, na literaturę podejmującą problematykę *collective memory*. Z tego powodu ważny — również z polskiego punktu widzenia — przykład *Dzieci umarłych* (o celach pragmatycznych — odpowiadający na potrzeby kultury docelowej) nadal czeka na odkrycie przez polskich czytelników.

Literatura

- Adamczyk-Garbowska M., 2011: *Literatura wobec Zagłady: w poszukiwaniu kanonu*. W: T. Majewski, A. Zeidler-Janiszewska, red., M. Wójcik, współpr. red.: *Pamięć Shoah. Kulturowe reprezentacje i praktyki upamiętnienia*. [Wyd. 2]. Łódź, Wydawnictwo Officyna, s. 805—813.
- Bourdieu P., 2001: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. A. Zawadzki, tłum. Kraków, Universitas.
- Dąbrowska E., 2001: *Sztuka porozumiewania się w literackiej konwersacji intertekstualnej*. W: B. Witosz, red.: *Stylistyka a pragmatyka*. Katowice, Wydawnictwo UŚ.
- Die weltweiten Übersetzungen von Elfriede Jelineks Werken. Samt Aufführungs—dokumentation*. Dostępne w Internecie: http://www.elfriede-jelinek-forschungszentrum.com/fileadmin/user_upload/proj_ejfz/PDF-Downloads/Werke_HP_12.12.pdf [dostęp: 2.03.2014].
- Elinek Ě., 2005: *Diti pomerlih*. V. Kanânc, per. W: *Antologią avstrijs'koj literatury XX st.* Ľvov, Litopis.
- Elinek Ě., 2006: *Deti mervyh*. T. Nabatnikova, perev. St. Petersburg, Amfora.
- Erl A., 2009: *Literatura jako medium pamięci zbiorowej*. M. Saryusz-Wolska, tłum. W: M. Saryusz-Wolska, red.: *Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka*. Kraków, Universitas.
- Franczak K., 2013: *Kalający własne gniazdo. Artyści i obrachunek z przeszłością*. Kraków, Universitas.
- Gołaszewska M., 1963: *Filozoficzne podstawy krytyki literackiej*. Warszawa, PWN.
- Höfle A.J., 2010: *Jelinek in China. Zur Rezeption und Übersetzung österreichischer Gegenwartsliteratur in der Volksrepublik China am Beispiel ausgewählter Werke Elfriede Jelineks*. Wien, Manuskript. Dostępne w Internecie: http://othes.univie.ac.at/9070/1/2010-03-15_0304640.pdf [dostęp: 10.04.2013].
- Jankowicz G., Marecki P., Pałęcka A., Sowa J., Warczok T., 2014: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków, korporacja ha!art.

- Jelinek E., 1998: *Children of the Dead*. L.E. Stoehr, trans. „Dimension 2”, vol. 5, nr 3 (Austin, Texas), s. 438—453.
- Jelinek E., 2000: *Os Filhos dos Mortos. Prólogo*. L. Scheidl, trad. W: L. Scheidl, edit.: *Novíssimas histórias com tempo e lugar: prosas de autores austríacos (1970—2000)*. Coimbra, Minerva, s. 173—178.
- Jelinek E., 1998: *De kinderen van de doden*. R. van Hengel, vert. Amsterdam Querido.
- Jelinek E., 2004: *Deca mrtvih*. O. Elermajer-Životić, prevod. „Književni list”, nr 26—27.
- Jelinek E., 2007: *Enfants des morts*. O. Le Lay, trad. Paris, Seuil.
- Jelinek E.: *Homepage*. Dostępne w Internecie: <http://www.elfriedejelinek.com/> [dostęp: 10.04.2018].
- Jelinek E., [online]: *Dzieci umarłych*. [Omówienie]. Dostępne w Internecie: <http://lubimyczytac.pl/ksiazka/53850/dzieci-umarlych> [dostęp: 10.04.2018].
- Jelinek E., [online]: *Dzieci umarłych*. [Omówienie]. Dostępne w Internecie: <https://www.biblionetka.pl/art.aspx?id=96067> [dostęp: 10.04.2018].
- Jelinek E., [online]: *Dzieci umarłych*. [Omówienie]. Dostępne w Internecie: <http://kobieta.interia.pl/zycie-i-styl/news-dzieci-umarlych,nId,409299> [dostęp: 10.04.2018].
- Jelinek E., [online]: *Dzieci umarłych*. [Omówienie]. Dostępne w Internecie: <https://www.goodreads.com/book/show/7825184-dzieci-umar-ych> [dostęp: 10.04.2018].
- Jelinek E., [online]: *Neid. Hörspiel*. Dostępne w Internecie: <https://www.br.de/radio/bayern2/sendungen/hoerspiel-und-medienkunst/hoerspiel-jelinek-neid-100.html> [dostęp: 20.02.2018].
- Jelinek E., 2002: *No Man is (an Island of the Blessed)*. M. Chalmers, trans. W: B. Chalmers, ed.: *Beneath Black Stars. Contemporary Austrian Fiction*. London, Serpent's Tail, s. 221—234.
- Jelinek E., 2010: *Shisha no Kodomotachi*. K. Nakagome, K. Okamoto, T. Sunaga, tłum. Tokio, Choeisha.
- Jelinek E., 2009: *Dzieci umarłych*. A. Kowalik, tłum. Warszawa, W.A.B.
- Jelinek, E., 2005: *Míxià'āi'ěr — Yī bù xiǎngēi yòuzhì shèhuì de qīngnián dúwù* [米夏埃尔一部写给幼稚社会的青年读物]. Yú [余], Kuāngfù [匡复], tłum. Shanghai, Shànghǎi Yīwén Chūbǎnshè [上海译文出版社].
- Jelinek, E., 2005: *Wǒmen shì yòuniǎo, bǎobèi* [我们是诱鸟·宝贝]. Diào [刁], Chéngjùn [承俊], tłum. Shenzhen, Shēnzhèn Bàoyè Jítuán Chūbǎnshè [深圳报业集团出版社].
- Jelinek, E., 2005: *À, huāngyě* [啊·荒野] (Yēlìnèikè Wénjí [耶利内克文集]). Mò [莫], Guānghuá [光华], tłum. Wuhan, Chángjiāng Wényì Chūbǎnshè [长江文艺出版社].

- Jelinek, E., 2005: *Gāngqín jiàoshī* [钢琴教师]. Níng [宁], Yīng [瑛], Zhèng [郑], Huáhàn [华汉], tłum. Beijing, Běijīng Shíyuè Wényì Chūbǎnshè [北京十月文艺出版社].
- Jelinek, E., 2005: *Měihǎo de měihǎo de shíguāng* [美好的美好的时光]. Chén [陈], Mín [民], Liú [刘], Hǎiníng [海宁], tłum. Nanjing, Yílín Chūbǎnshè [译林出版社].
- Jelinek, E., 2005: *Qíngyù* [情欲] (Yēlìnèikè Wénjí [耶利内克文集]). Xǔ [许], Kuānhuá [宽华], Huáng [黄], Yùyún [玉云] tłum. Wuhan, Chángjiāng Wényì Chūbǎnshè [长江文艺出版社].
- Jelinek, E., 2005: *Tānlán* [贪婪] (Yēlìnèikè Wénjí [耶利内克文集]). Dù [杜], Xīnhuá [新华], Wú [吴], Yùkāng [裕康], tłum. Wuhan, Chángjiāng Wényì Chūbǎnshè [长江文艺出版社].
- Jelinek, E., 2005: *Zhú ài de nǚrén* [逐爱的女人]. Chén [陈], Liángméi [良梅], tłum. Nanjing, Yílín Chūbǎnshè [译林出版社].
- Jelinek, E., 2008: *Zhú ài de nǚrén* [逐爱的女人]. Chén [陈], Liángméi [良梅], tłum. Nanjing, (Fènghuáng Wénkù [凤凰文库]), Yílín Chūbǎnshè [译林出版社].
- Ławnikowska-Koper J., 2008: *Weibliche Ästhetik im österreichischen Erinnerungsdiskurs. Zur Vergangenheits- und Gegenwartsbewältigung bei Ingeborg Bachmann und Barbara Frischmuth*. In: A. Byczkiewicz, K. Kupczyńska, hrsg.: *Verbalisierung und Visualisierung der Erinnerung. Literatur und Medien in Österreich*. Lodz, Herausgeber Universität Lodz, s. 75—95.
- Ławnikowska-Koper J., 2009: *Österreichische Literatur angesichts der historischen Identitätsunsicherheit. Eine Skizze*. „Colloquia Germanica Stetinsia”, nr 16, t. 1, s. 39—59.
- Majkiewicz A., 2014: *Krytyczna recepcja prozy Elfriede Jelinek w Polsce*. W: M. Szczepaniak, red.: *Jelinek po polsku. Tłumaczenia i inscenizacje*. Bydgoszcz, Wydawnictwo UKW, s. 11—45.
- Majkiewicz A., 2016: *Strategia przekładu nawiązań biblijnych (Die Kinder der Toten / Dzieci umarłych)*. W: Eadem: *W zasadzie jestem nieprzetłumaczalna... Proza Elfriede Jelinek w polskim przekładzie*. Katowice, Śląsk & Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych, s. 94—108.
- Majkiewicz A., 2016: *Polska recepcja austriackiej literatury Holocaustowej drugiego pokolenia na przykładzie „Rodowodów” Roberta Schindla*. W: M. Wolting, S. Wolting, red.: *Zrozumieć obcość. Recepcja literatury niemieckojęzycznej w Polsce po 1989 roku*. Kraków, Universitas, s. 373—383.
- Muskała M., 2017: *Między Placem Bohaterów a Rechnitz. Austriackie rozliczenia*. Kraków, korporacja ha!art.
- Portal Rynek-Książki.pl.
- Portal lubimyczytac.pl.
- Portal student.pl.

- „Przegląd Polityczny” 2001, nr 52/53, s. 9—20.
- Sobolewska J., 2009: *Trupy pod dywanem*. Dostępne w Internecie: <http://www.polityka.pl/kultura/ksiazki/recenzjeksiazek/1501427,1,recenzja-ksiazki-elfriede-jelinek-dzieci-umarlych.read> [dostęp: 10.04.2013].
- Urbanowski M., 2007: *Centrala? Krytyka literacka w „Gazecie”*. W: D. Kocicka, T. Cieślak-Sokołowski, red.: *Dyskursy krytyczne u progu XXI wieku. Między rynkiem a uniwersytetem*. Kraków, Universitas, s. 261—282.
- W.A.B. Dostępne w Internecie: <http://rynek-ksiazki.pl/aktualnosci/wydawnictwo-w-a-b-sp-z-o-o-4/> [dostęp: 20.02.2018].
- Wilkoszewska K., 2000: *Wariacje na postmodernizm*. Kraków, Universitas.

Anna Majkiewicz

Die Kinder der Toten von Elfriede Jelinek in einer Marketing-Falle Kognitive und pragmatische Aspekte der literarischen Übersetzung

ZUSAMMENFASSUNG | Im Beitrag wird auf die Frage eingegangen, warum der Roman *Die Kinder der Toten* von Elfriede Jelinek keine Debatte im literaturkritischen Feld in Polen auslöste. Die Analyse der Aktivitäten seitens des W.A.B.-Verlags für den Veröffentlichungsprozess und für die Popularisierung Jelineks Schaffens in Polen, die auf das Balancieren des Warschauer Verlags zwischen dem ökonomischen und symbolischen Kapital (Bourdieu) hinweisen, lässt die Marketing-Ziele der literarischen Übersetzung aufdecken. Die kognitiven und pragmatischen Aspekte des übersetzten Romans bleiben für die polnischen Leser eine Herausforderung.

SCHLÜSSELWORTE | Elfriede Jelinek, *Die Kinder der Toten*, pragmatisches Ziel der Übersetzung, kognitives Ziel der Übersetzung, ökonomisches Kapital, symbolisches Kapital, Pierre Bourdieu

Anna Majkiewicz

Enfants des morts d'Elfriede Jelinek dans le piège du marketing Aspects cognitifs et pragmatiques de la traduction

RÉSUMÉ | L'auteure de l'article essaie de répondre à la question pourquoi le roman *Enfants des morts* (*Die Kinder der Toten*) d'Elfriede Jelinek n'a provoqué aucun débat dans la circulation critico-littéraire. L'analyse des actions — entreprises par la maison d'édition W.A.B. (Varsovie) pour le compte du processus éditorial et de la popularisation de Jelinek — confirmant le balancement de la maison d'édition varsoviennne entre le capital économique et symbolique (Bourdieu) permet de reconstruire les objectifs « marketing » de la traduction. L'aspect cognitif et pragmatique de la traduction du roman de la nobélisée autrichienne se situe toujours dans le domaine d'une reconstruction éventuelle effectuée par les récepteurs polonais.

MOTS CLÉS | Elfriede Jelinek, *Enfants des morts (Die Kinder der Toten)*, objectifs pragmatiques de la traduction, objectifs cognitifs de la traduction, capital économique, capital symbolique, Pierre Bourdieu

ANNA MAJKIEWICZ | doktor habilitowany, profesor UJD w Zakładzie Literatury i Kultury Niemieckiego Obszaru Językowego Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie; literaturoznawczyni, translatolożka; obszary badawcze: literatura niemieckojęzyczna XX i XXI wieku, procesy recepcyjne w kontekście komparatystyki kulturowej, teoria i praktyka przekładu literackiego i użytkowego (pisemnego i ustnego). Autorka licznych artykułów z zakresu teorii i praktyki przekładu oraz czterech monografii: *„Właściwie jestem nieprzetłumaczalna...”*. O prozie Elfriede Jelinek w polskim przekładzie (Katowice 2016), *Styl, kontekst kulturowy, gender* (Katowice 2011); *Intertekstualność — implikacje dla teorii przekładu. Wczesna proza Elfriede Jelinek* (Warszawa 2008), *Proza Günтера Grassa — interpretacja a przekład* (Katowice 2002). Pod jej redakcją ukazały się ostatnio tomy: *Współczesna recepcja literatury niemieckojęzycznej XX i XXI wieku* („Studia Neofilologiczne”, t. 11, współredakcja z J. Ławnikowską-Koper i A. Szyndler, Częstochowa 2015), *Germanistik in vielen Kulturen. Studien und Reflexionen* (współredakcja z K. Dahmanns, Częstochowa 2012). Założycielka i redaktor naczelna (wraz z Joanną Ławnikowską-Koper) istniejącego od 2016 roku ogólnopolskiego czasopisma naukowego „Transfer. Reception Studies”.

